

โครงการการจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี

Knowledge Management on local Wisdom By Paticipation of Huainamkhao,

Tambon Bankha Bankha District, Ratchaburi Province

วรลักษณ์ กรรณวัฒน์

สาขาวิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์

Email: Vorraluk120@gmail.com

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นสถาบันการศึกษา ในการสำรวจ ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) เพื่อจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ 3) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) กับแกนนำชุมชนปราชญ์ชาวบ้านหมู่ 13 บ้านห้วยน้ำขาว

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีวัตถุประสงค์แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความรู้ ดำเนินกิจกรรม 1) ประชุมทีมนักวิจัย นักศึกษา แกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจ วัตถุประสงค์และกระบวนการทำงาน พบว่า การประชุมควรเริ่ม 18.00-20.00 น. หลังเลิกงาน การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ด้านซ้าย และด้านขวาของถนน มีแกนนำชุมชน พี่เลี้ยง และ นักศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) กระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาสู่ชุมชน เริ่มจากปัญหาในห้องเรียน ความสงสัยของเพื่อน นำไปสู่การศึกษาริบทของพื้นที่ โดยนักศึกษาแบ่งกลุ่มออกเป็น 8 กลุ่ม เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนลงชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การสร้างความรู้ นักศึกษาเรียนรู้การเก็บข้อมูลร่วมกับพี่เลี้ยง ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน ประวัติหมู่บ้านห้วยน้ำขาว แผนที่หมู่บ้าน ปฏิทินปลูกสับปะรดข้อมูลเครือข่าย กลุ่มบ้าน แผนผังองค์กรชุมชน เมื่อได้ข้อมูลนักวิจัย นักศึกษา และแกนนำชุมชนร่วมสรุปวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของภูมิปัญญา ชุมชนมีมติทำฐานข้อมูลนักศึกษาจัดทำประวัติหมู่บ้านห้วยน้ำขาวลงใน YouTube และจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการ “9 เมนูสับปะรดสู่ความพอเพียง + 1 ยา” ขั้นตอนที่ 4 การแลกเปลี่ยนความรู้ ชุมชนจัดกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยประสานกับนักวิจัย นำนักศึกษามาเรียนรู้ ภูมิปัญญาด้านโภชนาการ “การทำอาหารจากสับปะรด 9 เมนู สู่ความพอเพียง” นักศึกษาแบ่งออกเป็น 8 กลุ่ม ลงมือทำอาหารร่วมกับชุมชน ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจของนักศึกษาเพราะได้ฝึกการลงมือปฏิบัติจริง จากการทำอาหารไม่เป็นก็ทำได้ รวมทั้งการบอกต่อกับพ่อแม่ ญาติมิตร ในการทำอาหารจากสับปะรด นักศึกษาเห็นคุณค่าของอาหาร เช่น สับปะรดกวน ส่วนชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจถึงแม้จบ ป.4 แต่สามารถสอนนักศึกษาให้เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ มีคำพูดที่ว่า “ไม่น่าเชื่ออาหารที่รับประทานอยู่เป็นประจำ เมื่อทำเสร็จใส่จานวัดน้ำหนัก ตั้งรวมกัน 9 อย่างจะนำรับประทานขนาดนี้”

คำสำคัญ: การจัดการความรู้ / ภูมิปัญญาท้องถิ่น / การมีส่วนร่วม

Abstracts

The Purposes of this research were 1) to construct Learning process between local community and education institute in surveying datas about local wisdom. 2) to construct data based about local wisdom and develop data network systematically. 3) to enhance competency of community in conservation and using benefit of local wisdom to consist with community way of life. This research used a qualitative research by using deep interview and participatory Action Research : PAR with community leader and wisdom villagers in Moo 13 Ban Huainamkao. The results of the research were found that there are 5 steps of knowledge management on local wisdom by Community participation step 1. Learning about the process those are 1) giving a meeting included researcher, students, community leader and villagers with local wisdom to construct understanding. It found that the suitable time to start meeting was 6.00-8.00 Pm. after worktime. Collecting data were divided into 2) areas, left and right of the road by community leader, a coach and the students 2) community learning process of the students started from problems discussion in the classroom. The 8 groups of the students were provided to go to study about context in real area of Mooban Huainamkho. step 2. Creating knowledge, the students learned how to collect data with coach about local wisdom datas, local history, local map, the best time to grow pineapples, data about relatives, group of families, map of community organization. Then researcher, students and community leader analyzed data. Step 3 doing the focus group to prior the important of wisdom. The students made database and history of the community and posted it on YouTube. About knowledge management of local wisdom there were 9 menu with pineapples and 1 kind of drug. Step 4 knowledge management. The community do the activities to enhance potential in using benefit from local wisdom by taking students to learn about nutrition from local wisdom, the cooking 9 menu to sufficient way of life with the community. They made the students were pound with themselves and have told there parents about attractive things in the local area.

Local villager in the community were pound that they could train the students to cook food from pineapple although they graduated just Prathom 4. They said that they can't believe that simply dishes they always made looked good on the table. Step 5 Searching of new knowledge, community proposed that the people in community have the different way to grow pineapple so they should talk together about comparing. The technique in the former time and now a day and study about preparing soil, making growing bed, looking after, the way to grow pineapples for fresh fruit and pineapple for the factory, helping the merchant and applying food from pineapples, to have the best way in growing pineapples to reduce and make more money in the future.

Keyword: Knowledge management / Local Wisdom / Participation

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึงเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยคือ “เป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาตะวันออก บนพื้นที่ตะวันตก” หมายถึง ดูแล น้ำ ป่า ระบบนิเวศน์ เศรษฐกิจพอเพียง โครงการตามแนวพระราชดำริ มหาวิทยาลัยสีเขียว อยู่ร่วมกับธรรมชาติ มีความอบอุ่น ประชาชนชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ศูนย์ชาติพันธุ์ตามปรัชญาใน พ.ร.บ. มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นวิสัยทัศน์” เป็นมหาวิทยาลัยคุณภาพชั้นนำแห่งการสร้างสรรค์คุณค่าสู่สังคมและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ บนฐานของนวัตกรรม และภูมิปัญญาไทย ดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยยึดหลักความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตลอดจนมาตรฐานการศึกษาของชาติ และมาตรฐานการอุดมศึกษา นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการนำไปเป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา การเรียนรู้หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นักศึกษาพัฒนาขึ้นในตนเองจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการเรียน ซึ่งผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตมี 5 ด้าน คือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข

การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี (คณะกรรมการการอุดมศึกษา ; หน้า 1-5) ดังปรัชญาที่ว่า สร้างคนให้มีคุณค่า เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชุมชนคือ ข้อ 1 ต้องเกื้อกูลซึ่งกันและกันกับชุมชน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ที่นำไปสู่วิถีชีวิตชุมชนซึ่งสัมพันธ์กับระบบนิเวศน์และหลักศาสนา ข้อ 2 ต้องร่วมกับชุมชนในการสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันแบบประชาสังคม ข้อ 3 ต้องสร้างความรู้ที่เป็นองค์รวมบนรากฐานของวัฒนธรรม ชุมชนให้สอดคล้องระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติให้บังเกิดจิตวิญญาณของการแสวงหาและเผยแพร่ความรู้ บังเกิด มโนธรรม สำนึกที่ตระหนักในการเผชิญปัญหาอย่างรู้เท่าทันด้วยสันติวิธี ข้อ 4 ต้องเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มี มาตรฐาน มีทางเลือกอันหลากหลาย และเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน ข้อ 8 ต้องศึกษาวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทาง วิชาการและเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานตามภารกิจของมหาวิทยาลัย พื้นที่ให้บริการของมหาวิทยาลัยคือ จังหวัดราชบุรีและจังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดราชบุรี เป็นดินแดนวัฒนธรรมลุ่มน้ำแม่กลองและขุนเขาตะนาวศรี เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางด้านตะวันตกที่มีภูมิประเทศหลากหลาย จากพื้นที่ที่ราบต่ำลุ่มแม่น้ำแม่กลองอันอุดม สมบูรณ์แหล่งเพาะปลูกพืชผัก ผลไม้ เศรษฐกิจนาชาชนิด พื้นที่สูงทิวเทือกเขาตะนาวศรีทอดตัวยาวทางทิศ ตะวันตกจรดชายแดนไทย-พม่า การปกครองส่วนภูมิภาคแบ่งออกเป็น 10 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบ้านโป่ง อำเภอบางแพ อำเภอโพธาราม อำเภอปากท่อ อำเภอวัดเพลง และอำเภอบ้านคา อำเภอบ้านคางตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัด มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครอง ข้างเคียงดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับอำเภอสวนผึ้ง ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอจอมบึง และอำเภอปากท่อ ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอหนองหญ้าปล้อง (จังหวัดเพชรบุรี) ทิศตะวันตกติดต่อกับภูเขาตะนาวศรี (ประเทศพม่า) อำเภอบ้านคามีคำขวัญว่า สับปะรดหวานฉ่ำ งามล้ำตะนาวศรี มากมีแร่ธาตุ กราบอัฐิหลวงปู่เทสก์ แดนนิเวศน์เชิงคีรี ถิ่นคนดีชายแดน หมู่ 13 บ้านห้วยน้ำขาว ตั้งอยู่ในอำเภอบ้านคา เดิมประชากรเป็นชาวกะเหรี่ยงต่อมาชาวกะเหรี่ยง เริ่มขายที่ดินให้แก่ชาวบ้านแล้วอพยพไปอยู่ตามตะเข็บชายแดน ชาวบ้านที่ย้ายถิ่นตามเครือญาติเข้ามาอยู่ในหมู่ 13 บ้านห้วยน้ำขาว ส่วนใหญ่มาจากจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี นครปฐม และสมุทรปราการ เพื่อประกอบ อาชีพด้านการเกษตร เพาะปลูก ผัก มันสำปะหลัง ข้าวโพด สับปะรด ต้นหอม ผักกาด หัวไชเท้า ตะไคร้ มี รายได้ส่วนใหญ่ มาจากเกษตรและรับจ้าง ปัจจุบันจำนวนประชากรในหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น เดิมอยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุข แต่ปัจจุบันเริ่มขัดแย้ง แต่มีการทำกิจกรรมร่วมกันหลาย ๆ อย่าง เช่น กิจกรรมวันพ่อ วันแม่ กิจกรรม งานบุญต่าง ๆ เช่น กลืน ฝ่าป่า ทำบุญตามเทศกาลต่าง ๆ การไปมาหาสู่น้อยลง ชุมชนไม่มีการบันทึกข้อมูลหรือ จัดทำข้อมูลประวัติชุมชน เยาวชนไม่รู้ประวัติศาสตร์ ชุมชนไม่มีการจดบันทึกองค์ความรู้ที่เกิดจากภูมิปัญญา ท้องถิ่น มีเพียงการบอกเล่าหรือจดจำ ซึ่งอาจเกิดความเสียหายต่อการสูญหายได้ ระบบความเชื่อต่าง ๆ ที่เริ่ม เปลี่ยนไป การประกอบอาชีพการเกษตรขึ้นกับราคาท้องตลาด มีการไถ่ที่ให้โล่งเตียน เพื่อปลูกพืชสู่สับปะรด ร่วมกับยางพารา เวลาฝนตกทำให้ดินหินทรายไหลลงสู่ลำห้วย ลำห้วยเริ่มตื้นเขิน น้ำไม่เพียงพอใช้ในการอุปโภค และบริโภค มีการย้ายถิ่นตามคำชักชวนของญาติหรือคนรู้จักที่ต้องการทำมาหากิน นายทุนเข้ามาซื้อที่ดิน ชาวบ้านเริ่มมีหนี้สินมากขึ้น ปัญหาเด็กและเยาวชนเริ่มท้องก่อนวัยอันควร ยาเสพติด การเกิดอุบัติเหตุจากการขับ ขี่รถจักรยานยนต์ ซึ่งสภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชน สนธยา พลศรี. (2550 : 73-74) กล่าวว่า จากการเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่มีความสลับซับซ้อนของระบบเทคโนโลยีการสื่อสารเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ทำให้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากการพบปะกันโดยตรงไปเป็นการติดต่อสัมพันธ์ ที่มีลักษณะเดียวกับระบบเทคโนโลยีที่มีสายใยของแม่ข่ายและโครงข่ายเชื่อมโยงกันและกันโดยไม่จำเป็นต้องพบปะ กัน ความเป็นชุมชนจึงมีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไป คือ ไม่จำกัดสมาชิกในเรื่องเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ เพศ วย ศาสนา อาชีพ ชนชั้น รูปแบบความสัมพันธ์ เป็นต้น แต่เป็นชุมชนรูปแบบใหม่ที่อาศัยเทคโนโลยีและเทคโนโลยี สารสนเทศเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงความสัมพันธ์สร้างจิตสำนึกร่วมกันระหว่างสมาชิกของชุมชน ซึ่งอาจจะเรียกได้ว่า เป็นชุมชนเสมือนจริง (Virtual Community) คือ เป็นชุมชนที่สมาชิกจะพบปะกันโดยตรงหรือไม่ก็ได้ แต่มีการ ติดต่อกันด้วยถ้อยคำภาษา สัญลักษณ์ผ่านวิทยุ โทรศัพท์ เครือข่ายคอมพิวเตอร์ที่มีประสิทธิภาพสะดวกและ รวดเร็ว โดยไม่เน้นเกี่ยวกับพื้นที่อยู่อาศัยและการทำกิจกรรมร่วมกัน เชื้อชาติและวัฒนธรรม ความผูกพันระหว่าง

สมาชิกและชุมชน ช่วงเวลาและความต่อเนื่องของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกอีกต่อไป อันเป็นลักษณะทั่วไปของสังคมที่มีความทันสมัย (Modernization) ในปัจจุบันและเป็นแนวโน้มของชุมชนมนุษย์ในอนาคต

ในการดำเนินงานที่ผ่านมา ผู้วิจัย สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ได้สัมภาษณ์คณาจารย์ พบว่า คณาจารย์บางคนมีภาระกิจการสอน ประมาณ 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ทั้งในภาคปกติและภาคพิเศษ จึงทำให้ไม่มีเวลาทำวิจัย และไม่มีเวลาลงชุมชน แต่มหาวิทยาลัยมีการจัดกิจกรรมบริการวิชาการชุมชน ได้แก่ การอบรมให้ข้าราชการครู ตำรวจ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานอื่น ๆ ในการนี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชน ได้สัมภาษณ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน พบว่า ชุมชนไม่มีส่วนร่วมที่แท้จริง การพัฒนาไม่ได้เกิดจากความต้องการของชุมชน แต่เกิดจากบุคลากรภายนอก หากมีการทำวิจัยที่ชาวบ้านต้องการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คงเกิดประโยชน์ต่อชุมชน ดังนั้นในฐานะที่มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เพราะเป็นสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จึงควรศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยมีอยู่แบบเดิมบางอย่าง มีการประยุกต์ใช้ในรูปแบบอื่นแต่ยังคงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งแสดงออกมา อาทิ การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันในสังคม ความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งชุมชนควรมีส่วนร่วมในการค้นหาและจัดการองค์ความรู้เพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและนำข้อมูลของชุมชนมาพัฒนาและสร้างเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนจากรุ่นสู่รุ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ในการสำรวจข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงงานข้อมูลอย่างเป็นระบบ
3. เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนชาวหมู่ 8 และ หมู่ 13 เดิมเป็นหมู่บ้านเดียวกันแต่ปัจจุบันหมู่ 13 ได้แยกออกจากหมู่ 8 กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มผู้นำทางสังคม กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระ หน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนชาวหมู่ 13 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มผู้นำทางสังคม และหน่วยราชการ

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ พื้นที่หมู่ 13 บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี
3. ขอบเขตด้านเวลา ใช้ระยะเวลาดำเนินการ 1 ปี

เครื่องมือการวิจัย

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก
2. การจัดเวทีสร้างความเข้าใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีเป้าหมายสูงสุด คือ ชุมชนมีการรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ให้ความสำคัญกับบริบทของชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) รายละเอียดระเบียบวิธีวิจัยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัยที่ 1 เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ในการสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความรู้

1. การจัดเวทีสร้างความเข้าใจ ประกอบด้วย ผู้วิจัย แกนนำชุมชน และนักศึกษา
2. การเก็บข้อมูลพื้นที่ หมู่ 13 บ้านห้วยน้ำขาว ได้แก่ ประวัติชุมชนหมู่บ้านห้วยน้ำขาว ปฏิทินการปลูกสับปะรดให้ได้ราคาดี การปลูกสับปะรดสมัยเก่าและสมัยใหม่ องค์กรในชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว แผนที่

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างความรู้

1. นักวิจัยรวบรวม และสรุปข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติชุมชนห้วยน้ำขาว ปฏิทินการปลูกสับปะรด การปลูกสับปะรดสมัยเก่าและสมัยใหม่ องค์กรในชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว แผนที่ชุมชน
2. นักวิจัยนัดหมายแกนนำชาวบ้านล่วงหน้า 1 สัปดาห์ เพื่อคืนข้อมูลแก่ชุมชน
3. นักวิจัยจัดเวทีคืนข้อมูลแก่ชุมชน

2. ระเบียบวิธีวิจัยที่ 2 เพื่อจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงงานข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ มีขั้นตอนดังนี้

1. นักวิจัยนัดหมายแกนนำชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องล่วงหน้า 1 สัปดาห์เพื่อพิจารณาลำดับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. จัดเวทีการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. นักวิจัยและแกนนำชาวบ้านจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. นักวิจัยและนักศึกษาจัดทำสื่อชุมชน

3. ระเบียบวิธีวิจัยที่ 3 เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 การแลกเปลี่ยนความรู้

วัตถุประสงค์เพื่อให้ปราชญ์ชาวบ้านได้เผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้นักศึกษาและชุมชน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. นักวิจัยนัดหมายปราชญ์ชาวบ้านและนักศึกษาล่วงหน้า 1 สัปดาห์เพื่อกำหนดวันในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. นักวิจัย นักศึกษา ร่วมเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติกับปราชญ์ชาวบ้าน

3. นักวิจัย นักศึกษา และปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมสรุปบทเรียน

ขั้นตอนที่ 5 การแสวงหาความรู้ใหม่

วัตถุประสงค์เพื่อระดมความคิดเห็นของชาวบ้านในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม มีขั้นตอนดังนี้

1. นักวิจัยนัดประชุมแกนนำชาวบ้าน และผู้ที่เกี่ยวข้องล่วงหน้า 1 สัปดาห์ เพื่อจัดเวทีพูดคุยในหัวข้อ “การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม”

2. จัดเวทีแลกเปลี่ยนพูดคุย

3. ผู้วิจัยสรุปผลจากการจัดเวที

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามลักษณะ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เพื่อจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิจัย

1. ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดความรู้

1.1 ทีมนักวิจัย นักศึกษา แกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และชาวบ้านได้ประชุมร่วมกันเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการวิจัย ขั้นตอนการดำเนินงานส่งผลให้ในชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบวัตถุประสงค์ และกระบวนการดำเนินการวิจัยองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วม ได้ข้อค้นพบว่าชุมชนควรกำหนด วัน เวลา การเก็บข้อมูลควรเก็บช่วงเย็นหลังเลิกงานระหว่างเวลา 18.00-20.00 น. เพราะชาวบ้านเสร็จภารกิจการทำงาน ในไร่สัปดาห์ การใช้พื้นที่ในการประชุม หรือเวทีชาวบ้าน ควรใช้ศาลาวัดเจดีย์หอย 2 หรือศาลาประชาคมของ หมู่บ้าน โดยมีการแจ้งประชาสัมพันธ์เสียงตามสายของหมู่บ้านล่วงหน้า 2-3 วัน และเชิญผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น แกนนำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ลักษณะของหมู่บ้านจะอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มในเครือญาติอาทิ กลุ่มที่มาจาก สุพรรณบุรี นครปฐม ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรปราการ ดังนั้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ประชุมชาวบ้านสรุปว่า 1) แบ่งหมู่บ้านออกเป็น 2 ด้านของถนน คือ ด้านขวาของถนนมี 4 กลุ่มบ้าน ด้านซ้ายของถนนมี 3 กลุ่มบ้าน แต่ละกลุ่มบ้านมีจำนวนหลังคาเรือนไม่เท่ากันโดยส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติ 2) ตัวแทนชาวบ้านทำหน้าที่ที่พี่เลี้ยงให้นักศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่ง พี่เลี้ยงเป็นผู้วิจัยข้อมูลให้คำปรึกษา และเสนอแนะแก่นักศึกษาได้

1.2 กระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษาสู่ชุมชน เริ่มจากการเกิดปัญหาในห้องเรียนมีนักศึกษาชายบ้าน อยู่หมู่บ้านห้วยน้ำขาว ตำบลบ้านคา อำเภอบ้านคา จังหวัดราชบุรี ขับรถจักรยานยนต์มาเรียนสายเป็นประจำในวันจันทร์ ถึงห้องเรียนเวลาประมาณ 9.00 น. เพื่อนักศึกษาเกิดความสงสัย และต้องการทราบว่าหมู่บ้านนี้มีสภาพ

บริบทเป็นเช่นไร จึงมีการระดมความคิด แบ่งนักศึกษาออกเป็น 8 กลุ่ม โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) แบ่งกลุ่มนักศึกษาตามความสมัครใจกลุ่มละ 4-5 คน 2) ระดมความคิดเรื่องแนวปฏิบัติตนในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล สรุปได้ว่า ความสุภาพ พูดจาไพเราะ ไปลามาไหว้ และการช่วยเหลือดูแลกันและกัน 3) ประชุมสร้างความเข้าใจในการเก็บข้อมูล แผนผังเครือญาติ แผนผังองค์กรชุมชน และปราชญ์ชาวบ้าน 4) กำหนดนัดหมาย วัน เวลา ในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล 5) การเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกับชุมชนโดยแบ่งเป็นกลุ่มบ้านด้านขวาของถนนจำนวน 4 กลุ่มบ้าน กลุ่มด้านซ้ายของถนนจำนวน 3 กลุ่มบ้าน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างความรู้

- 1) ดำเนินการจัดเวทีพูดคุยเกี่ยวกับประวัติชุมชน ปฏิทินการปลูกสับปะรด วิธีปลูกสับปะรดสมัยเก่าสมัยใหม่ องค์กรในชุมชน แผนที่ชุมชน และเมนูสับปะรด
- 2) จัดเวทีคืนข้อมูลแก่ชุมชน ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ประกอบด้วย 1) ประวัติหมู่ 13 บ้านห้วยน้ำขาว 2) ปราชญ์ชาวบ้าน ด้านแพทย์แผนไทย ด้านอุตสาหกรรม และหัตถกรรม ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านโภชนาการด้านการเกษตร 3) ปฏิทินการเพาะปลูกสับปะรด 4) แผนที่รอบในและรอบนอกหมู่บ้าน 5) องค์กรในชุมชนหมู่ 13 บ้านห้วยน้ำขาว

วัตถุประสงค์ที่ 2 จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ

จัดเวทีชาวบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ประชุมร่วมแลกเปลี่ยนพูดคุย และพิจารณาลำดับความสำคัญเพื่อพิจารณาว่า ควรทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านใด สรุปได้ว่าควรทำฐานข้อมูลด้านโภชนาการเมนูจากสับปะรด 9 อย่าง + 1 ยา เนื่องจากทุกครัวเรือนทำได้ บริโภคอยู่เป็นประจำและเป็นผลผลิตจากสับปะรด ซึ่งเป็นผลไม้ประจำตำบลบ้านคา ชาวบ้านเสนอว่าควรตั้งชื่อเมนูว่า “9 เมนูสับปะรดสู่ความพอเพียง + 1 ยา” ได้แก่ หน่อสับปะรดผัดเผ็ด แกงคั่วสับปะรดหมูสามชั้น พะโล้ชาหมูใส่สับปะรด ปลาสามรสสับปะรด สับปะรดผัดไข่ ต้มจืดซี่โครงหมูสับปะรดกับถั่วลิสง พะโล้ชาหมูใส่สับปะรด น้ำสับปะรด และยาแก่นิ้วจัดทำสื่อวีดิทัศน์แนะนำชุมชนบ้านห้วยน้ำขาวลงใน YouTube

วัตถุประสงค์ที่ 3 เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นในสอดคล้องกับวิถีชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

นักศึกษาร่วมเรียนรู้วิธีทำอาหาร “9 เมนูสับปะรดสู่ความพอเพียง + 1 ยา” กับชาวบ้าน เมื่อทำอาหารครบ 9 อย่างเสร็จเรียบร้อย นำมาใส่จาน ชาวบ้านกล่าวว่า “ไม่น่าเชื่อ อาหารที่รับประทานอยู่ทุกวัน นำมาใส่จาน (จานวัด) อาหารดูสวยงาม น่ารับประทาน รู้สึกภาคภูมิใจจะทำอาหาร 9 เมนู นี่เป็นอาหารประจำของหมู่บ้าน ห้วยน้ำขาว นักศึกษากล่าวว่า เมนูบางอย่างเป็นครั้งแรกที่ได้รับประทาน ได้แก่ หน่อสับปะรดผัดเผ็ด ต้มจืดสับปะรด พะโล้สับปะรด สับปะรดผัดไข่ และที่เห็นคุณค่ามากที่สุดคือ สับปะรดกวน เพราะกว่าจะได้สับปะรดกวนต้องใช้เวลาปลูก 1 ปี ที่สำคัญการกวนสับปะรดมีหลายขั้นตอน หลายชั่วโมง เมื่อได้ลงมือกวนสับปะรดสิ่งที่ได้เรียนรู้คือความใจเย็น อดทน ช่างสังเกต ละเอียด รอบคอบ และเห็นคุณค่าของอาหารไทยที่ช่วยฝึกฝน ให้เป็นคนได้เรียนรู้ความเป็นไทย นักศึกษาบางคนเมื่อจัดกิจกรรมเสร็จก็โทรศัพท์เล่าวิธีการทำให้พ่อแม่ และญาติพี่น้อง และจะกลับไปทำที่บ้าน การทำกิจกรรม มีความสนุกสนาน ได้เรียนรู้การทำอาหารการอยู่ร่วมกันระหว่างเพื่อน ระหว่างชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การแสวงหาความรู้ใหม่

ที่ประชุมเสนอแนะหากมีการศึกษาวิจัยต่อไป ควรมีการศึกษาในรายละเอียดเพิ่มเติม เพราะชาวบ้านแต่ละบุคคลมีประสบการณ์การปลูกสับปะรด แต่ละกลุ่มบ้านจะมีเทคนิควิธีการที่แตกต่างกัน ในความแตกต่างก็มีบางสิ่งๆ เหมือนกันเป็นการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งควรศึกษาเปรียบเทียบตั้งแต่สมัยก่อนกับปัจจุบัน 1) วิธีการเตรียม 2) วิธีการคัดเลือกหน่อ 3) วิธีการร่องการปลูก 4) วิธีการดูแลใส่ปุ๋ย 5) วิธีการปลูกสับปะรด “ถูกยอด” 6) การแปรรูปอาหารจากสับปะรด และ 7) วิธีการปลูกสับปะรดที่ส่งขายโรงงาน ขายพ่อค้า แม่ค้า และขายผู้บริโภคโดยตรง

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ในการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่น

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ เริ่มจากปัญหาในห้องเรียน ความสงสัย ความอยากรู้ นำไปสู่การประชุมเพื่อหาคำตอบในชั้นเรียน ต่อจากนั้นผู้วิจัยประสานงานกับชุมชน เพื่อนำนักศึกษาไปเรียนรู้ชุมชน ก่อนลงชุมชน นักวิจัยเตรียมความพร้อมของนักศึกษา โดยการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบฝึกกระบวนการสัมภาษณ์ การบันทึกข้อมูล การสรุปข้อมูล รวมถึงการปฏิบัติตน เมื่อลงชุมชน ผู้วิจัยประสานงานกับชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินงาน และขั้นตอนการวิจัย เริ่มจากการจัดเวทีสร้างความเข้าใจ การเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติชุมชน ปฏิทินการเพาะปลูกสับปะรด องค์กรในชุมชน และแผนที่ชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสัมภาษณ์ การคืนข้อมูลแก่ชุมชน ชาวบ้านในชุมชนทำหน้าที่พี่เลี้ยงให้กับนักศึกษา ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และเปลี่ยนภูมิปัญญาของตน ชาวบ้านกล่าวว่า “ไม่เคยนึกเลยว่าจะจบเพียง ป. 4” แต่สามารถให้ความรู้ บรรยายแก่นักศึกษาได้ ทำให้มีความมั่นใจมากขึ้น สำหรับนักศึกษา การลงพื้นที่เป็นครั้งแรกรู้สึกตื่นเต้น ได้ความรู้มากมายนอกห้องเรียน ได้รู้ในสิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน เช่น สมุนไพรใกล้ตัว การทำอาหารจากสับปะรด ได้รู้ว่าผู้สูงอายุและชาวบ้านมีภูมิปัญญามีภูมิรู้มากมาย เช่น ด้านแพทย์แผนไทย ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม คือการถักแห การสานสุ่มไม้ ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ การบริหารจัดการน้ำ และที่สำคัญที่ชาวบ้านทุกครัวเรือนใช้ภูมิปัญญาด้านเกษตรในการปลูกสับปะรด การนำสับปะรดมาทำอาหารคาวหวาน และใช้ชีวิตอย่างพอเพียงตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัย ชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่น ได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในหมู่บ้านห้วยน้ำขาว เป็นการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

ผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ผู้วิจัยร่วมกับชาวบ้านในชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรจัดการความรู้ด้านโภชนาการ “9 เมนูสับปะรดสู่ความพอเพียง” เนื่องจากทุกครัวเรือนบริโภคเป็นประจำ และเป็นผลผลิตจากสับปะรด ต่อจากนั้นนักศึกษาได้ดำเนินการถ่ายวิดีโอ เพื่อแนะนำชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ใน YouTube ชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้าน สามารถถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านโภชนาการแก่บุคคลทั่วไปได้ จากผลการทำงานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้หมู่บ้านห้วยน้ำขาวมีประวัติชุมชนของหมู่บ้านนำเสนอแก่หน่วยงานราชการ โรงเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

ผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน

ชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว มีปราชญ์ชาวบ้านด้านโภชนาการ ถึงสามารถถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติจริง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ เพราะสามารถทำให้นักศึกษาเห็นคุณค่าของอาหารที่รับประทานอยู่เป็นประจำ รู้ที่มาของอาหารแต่ละอย่างว่าต้องใช้เวลาโดยเฉพาะสับปะรดควนต้องมีความปราณีต นักศึกษากล่าวว่าการทำสับปะรดควนทำให้เราเกิดคุณลักษณะ เริ่มจากการเป็นผู้สังเกตและเรียนรู้ สังเกตอะไร สังเกตว่าการปอกตาสับปะรดควนหรือไม่ สังเกตวิธีวิธีการปอกอย่างไรให้ได้ตามาก และไม่เข้าเนื้อสับปะรด ต่อมา คือ การเตรียมเนื้อสับปะรดต้องชุบน้ำ การชุบน้ำต้องประณีตสะอาด ใจเย็นค่อยๆทำ ขั้นตอนที่สำคัญคือการกวนสับปะรด นักศึกษาบอกเป็นเรื่องเดียวกันว่าความอดทนต้องใช้เวลา กวน 2-3 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับจำนวนสับปะรด ครั้งนี้ได้กินสับปะรดที่อร่อยที่สุดที่เคยกินมา เพราะได้ลงมือทำตั้งแต่เริ่มปอกสับปะรด ต่อจากนี้เมื่อซื้อสับปะรดควนที่ชุมชนชายกลองละ 15 บาท จะไม่ต่ออีกเลยเพราะรู้สึกว่าจะได้มานั้นยากมากจะให้ราคา 20 บาท เพราะรู้เข้าใจ และเห็นคุณค่าของสับปะรดควน นักศึกษาคิดต่อไปว่าจะทำอย่างไรให้คนกินเห็นคุณค่าของสับปะรดควนเช่นเดียวกับตนเองที่ได้เรียนรู้ร่วมกับชุมชน แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการถ่ายทอดความรู้แก่สถานศึกษา ของชาวบ้านที่ส่งเสริมสืบทอดกันมา ในการแก้ปัญหา ปรับตัวเรียนรู้ และมีการสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ สอดคล้องกับกมลทิพย์ คงประเสริฐอมร (2544, หน้า 149-115) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง ความรู้ของชาวบ้านที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคน ซึ่งได้เรียนรู้มาจากพ่อแม่ปู่ย่า ตายาย ญาติพี่น้อง หรือผู้มีความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่างๆ ความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตเป็นแนวทาง หลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวความสัมพันธ์กับคนอื่น ความสัมพันธ์กับผู้ล่งลับไปแล้ว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกับธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานกพร.และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548) ที่กล่าวถึง การจัดการความรู้ดังนี้ 1) การกำหนดสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ 2) การแสวงหาความรู้ คือ การนำข้อมูลสารสนเทศและความรู้ที่มีอยู่ภายใน และภายนอกองค์กร มากลั่นกรองและนำมาสร้างคุณค่า 3) การสร้างความรู้ คือการสร้างความรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล โดยผ่านการผลักดัน การหยั่งรู้ การเข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านกระบวนการของการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน ของแต่ละบุคคล ทำให้เกิดการสร้างแนวคิด มีการพิจารณาความถูกต้องของแนวคิดนำไปสู่การสร้างต้นแบบความรู้ และนำเอาต้นแบบความรู้นั้นไปใช้ ซึ่งทำให้เกิดความรู้ และแนวคิดใหม่ โดยทุกคนสามารถเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับสุพัตรา คงขำ และนรินทร์ สังข์รักษา (2558, หน้า 42) ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนังตะลุง พบว่าคณะหนังตะลุงมีความต้องการจำเป็นในด้านการแสวงหาความรู้ และด้านการจัดเก็บความรู้เป็นขั้นตอน การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน เริ่มจากชุมชนเป็นผู้พิจารณาในการเลือกจัดการความรู้ ชุมชนบ้านห้วยน้ำขาวเลือกการจัดการความรู้ด้านโภชนาการนำสับปะรดมาทำอาหารคาวหวาน ในชุมชนมีปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งถ่ายทอดความรู้ผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติจริง ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ และการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา ซึ่งความสำคัญของการจัดการความรู้ นรินทร์ สังข์รักษา (2559, หน้า 96-97) กล่าวว่าเพื่อป้องกันความรู้สูญหาย ซึ่งช่วยให้องค์กรสามารถรักษาความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ และความรู้ที่อาจสูญหายไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของบุคลากร ชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ นำไปสู่ความร่วมมือในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะวิธีการปลูกสับปะรด วิธีการเตรียมดิน วิธีการคัดหน่อสับปะรด วิธีการกร่องสับปะรด วิธีการใส่ปุ๋ย วิธีการปลูกสับปะรดลูกยอด การทำสับปะรดขายส่ง ขายพ่อค้า แม่ค้า และการแปรรูปอาหารจากสับปะรด

การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผล

สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ในการสำรวจข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่าการสร้างกระบวนการเรียนรู้ เริ่มจากปัญหาในห้องเรียน สู่การเรียนรู้ชุมชนทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการความรู้เป็นการเรียนรู้แบบใหม่ที่เรียนจากการปฏิบัติเป็นตัวนำ เป็นตัวเดินเรื่อง ไม่ใช่แค่เรียนจากครู หรือตำรา เป็นการเรียนรู้แบบเก่า ซึ่งเน้นทฤษฎีขณะที่การเรียนรู้แบบจัดการความรู้ก็เป็นทฤษฎีแต่ว่าเน้นที่การเรียนรู้แบบปฏิบัติ การจัดการความรู้ไม่ใช่เรื่องของคนคนเดียว เน้นเรื่องของคนหลายคนที่ทำงานร่วมกัน เวลาปฏิบัติประสบการณ์ไม่เหมือนกัน เมื่อนำมาแลกเปลี่ยนกันอาจเห็นส่วน ตัวเหมือนกัน ซึ่งจะเป็นการยืนยันว่าเข้าใจตรงกันเมื่อมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันมาก ๆ จะทำให้ยกระดับความรู้ความเข้าใจขึ้นไปอีก ซึ่งสอดคล้องกับนวนิยาย สงคราม (2557 , หน้า 5-6) ที่กล่าวถึง องค์ประกอบของการจัดการความรู้ ประกอบด้วย คนเป็นองค์ประกอบ หรือปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของความรู้ให้บุคคลสามารถ ค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้ได้อย่างสะดวก และง่ายขึ้น กระบวนการประกอบด้วยแนวทางและขั้นตอนการนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้ใช้ เพื่อทำให้เกิดการปรับปรุงนวัตกรรม การจัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเครือข่ายเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประวัติชุมชน ปฏิทินการปลูกสับปะรด องค์กรชุมชน และแผนที่ชุมชนนั้น นรินทร์ สังข์รักษา (2559 , หน้า 35) กล่าวว่าภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นองค์ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สั่งสม และสืบทอดกันมา อันเป็นความสามารถและมีศักยภาพในการแก้ปัญหา การปรับตัวเรียนรู้ และสืบทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อการดำรงอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นองค์ความรู้ความสามารถ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ชุมชนบ้านห้วยน้ำขาว ควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์การปลูกสับปะรดสมัยก่อนและสมัยใหม่ เพื่อหาต้นแบบที่เหมาะสมสำหรับการปลูกสับปะรดในหมู่บ้านห้วยน้ำขาว
2. ควรจัดการความรู้ วิธีการปลูกสับปะรด เริ่มตั้งแต่การเตรียมดิน การคั้ดหน่อ การยกร่องเพื่อปลูกสับปะรด วิธีการดูแล เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่
3. ควรนำเสนอ “9 เมนูสับปะรดสู่ความพอเพียง +1 ยາ” แก่หน่วยงานในอำเภอบ้านคา เพื่อเป็นเมนูแนะนำแก่บุคคลทั่วไปและนักท่องเที่ยว
4. ควรส่งเสริมชุมชนให้ผลิต และพัฒนาสินค้าที่แปรรูปจากสับปะรด
5. ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวบ้านปลูกสับปะรดชีวภาพ และส่งเสริมการตลาด และการจำหน่ายสับปะรด
6. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้สับปะรดบ้านคา
7. ควรศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาเยาวชนเพื่อเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
8. ควรศึกษาวิจัยต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้าแปรรูปจากสับปะรด

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร. (2544). **ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยา
สิรินธร.
- กรมป่าไม้. (2560). **ภูมิปัญญาท้องถิ่น**, ค้นเมื่อ มิถุนายน, 25, 2560. จาก [http:// www.biodiversity. Forest.go.th/TK /index.php?option=com_zoo&view=category.24](http://www.biodiversity.Forest.go.th/TK/index.php?option=com_zoo&view=category.24).
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : บริษัทพริก
หวาน กราฟฟิคจำกัด.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านคา. (2560). ค้นเมื่อวันที่ สิงหาคม ,20, 2560. จาก [http://www. bankha.co.th/site/Attachments/article/49](http://www.bankha.co.th/site/Attachments/article/49).
- เครือวัลย์ มีเกียรติ. (2548). **ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมอาชีพ.
- ทิพย์อนงค์ เลื่อนพุกวัฒน์ และสุนี เลิศแสวงกิจ. (2547). **ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : วังอักษร.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2559). **การจัดการความรู้และภูมิปัญญา**. นครปฐม : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นวนิตย์ สงคราม. (2557). **การสร้างนวัตกรรมเปลี่ยนผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างนวัตกรรมจากงานวิจัยสู่ การปฏิบัติ**.
พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : บริษัทวี พรินท์ (1991)
- นิรันดร์ ภัคดี. (2547). **ภูมิปัญญาตำนานและคุณค่าของแอม ในบทคัดย่อของบทความเสนอในการประชุม
ประจำปีทางมนุษยวิทยา ครั้งที่ 3 , ทบทวนภูมิปัญญาทำลายความรู้**. (หน้า 18-19) กรุงเทพฯ : ศูนย์
มนุษยวิทยาสิรินธร.
- พยุงพร นนทวิศรุต และคณะ. (2557). **รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์ โครงการการจัดการความรู้ภูมิ
ปัญญาท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนชุมชนนาหอ ตำบลนาหอ อำเภอด่านซ้าย
จังหวัดเลย**. กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.
- ศักดิ์ชาย สิกขา. (2552). **ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สำนักงาน กพร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). **คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้**.
กรุงเทพฯ : อัดสำเนา.
- สุธิวังค์ พงษ์ไพบูลย์. (2543). **กะเทาะสนิมกริช และวิถีชีวิตชาวใต้ตอนล่าง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย.
- สุภัตรา คงขำ และนรินทร์ สังข์รักษา. (2558). **การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านหนัง
ตะลุง เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมท้องถิ่น**. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย.
57(1),242.
- แสวง รวยสูงเนิน. (2547). **บทบาทของภูมิปัญญาชาวบ้านภาคอีสานต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน**. ในบทคัดย่อของ
บทความเสนอในการประชุมประจำปีทางมนุษยวิทยา ครั้งที่ 3 , ทบทวนภูมิปัญญาทำลายความรู้. (หน้า
10-11) กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษยวิทยาสิรินธร.

- อนุสรณ์ อุณโณ. (2547). **เกษตรกรรมยั่งยืนการรुकศึบของภูมิปัญญาท้องถิ่น และการโต้กลับ**. ในบทความของบทความเสนอในการประชุมประจำปีทางมนุษยวิทยา ครั้งที่ 3 , ทบทวนภูมิปัญญาทำทหายความรู้. (หน้า 34-35) กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษยวิทยาสิริรินธร.
- อภิลักษณ์ เกษมผลกุล. (2547). **ภูมิปัญญาของชาวบ้านกับการพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาเพลงขอทานจังหวัดตราด**. ในบทความของบทความเสนอในการประชุมประจำปีทางมนุษยวิทยา ครั้งที่ 3 , ทบทวนภูมิปัญญาทำทหายความรู้. (หน้า20-21)กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษยวิทยาสิริรินธร.
- โอภาส ชะมะรัตน์. (2547). **ภูมิปัญญาหมอพื้นบ้านกับการใช้สมุนไพรบำบัดรักษาความเจ็บป่วย : กรณีศึกษา นายแหว วงศ์คำโสม บ้านโคกพง ตำบลสานตม อำเภอกุเรื่อ จังหวัดเลย**. ในบทความของบทความเสนอในการประชุมประจำปีทางมนุษยวิทยา ครั้งที่ 3 , ทบทวนภูมิปัญญาทำทหายความรู้. (หน้า 12-13) กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิริรินธร.